

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ЖІНОК ДО ВЛАСНОГО МАЙБУТНЬОГО

Алієва Е.Ю., молодший науковий співробітник, м. Київ, Інститут соціальної та політичної психології.

Завдяки психологічному часові відбувається зародження і здійснення розвитку особистості. Психологічний час представлений категоріями минулого, теперішнього і майбутнього, які знаходяться у взаємодії між собою. Психологічний час складається з двох частин: з того, що дійсно відбувається в часовому просторі і того, що має значення і викликає позитивне чи негативне ставлення особистості [1].

Психологічне майбутнє складається з життєвих цілей, планів, життєвих орієнтацій, перспектив і ставлення до свого майбутнього. Образ майбутнього має вигляд структури „Я-майбутній”, яка в свідомості особистості представлена у вигляді перехрестя координат особистісних рис, мотивів, здібностей [2].

Згідно Т.М. Титаренко, важливими фактором конструювання особистістю моделі свого майбутнього, є її ставлення до нього [3]. Проблема ставлення до майбутнього дещо зачіпалася в роботах Л.А. Лепіхової, яка вивчала ставлення до майбутнього юнаками і, вважає, що на даний час майже відсутні підстави для суджень про те, якою мірою юнаки замислюються над своїм майбутнім [4].

Проблему ставлення до майбутнього розробляв ще І.С. Кон [5]. Він розглядав її з боку світогляду. І.С. Кон вважав, що світоглядний пошук включає в себе соціальну орієнтацію особистості, тобто усвідомлення себе частинкою, елементом соціальної спільноти, вибір майбутнього соціального положення і засобів його досягнення [5]. В 60-70-х роках за його дослідженнями, старшокласники м. Ленінград, більшість зводили свої плани до навчання, займатися в майбутньому цікавою роботою, мати вірних друзів і багато подорожувати. Особливістю цього віку є підвищена романтичність, схильність до ідеалізму, що дозволяє зробити висновок про те, що ставлення до свого майбутнього у дівчат цього віку, позитивне, недосяжний образ малореалістичний, як кажуть, в рожевому кольорі. Присутня недостатня коректність професійних планів старшокласників. Достатньо реалістично оцінюючи послідовність своїх майбутніх досягнень (просування по кар'єрних сходинках, ріст заробітної плати, придбання власної квартири, машини), вони є занадто оптимістичні в можливих термінах здійснення. При цьому дівчата очікують досягнення у всіх сферах за короткий термін, чим виявляють недостатню готовність до реальних труднощів і проблем майбутньої самостійної діяльності [5].

За матеріалами ООН, яка провела аналіз положення жінок в Україні. Того, як вони бачать і оцінюють свою соціальну реалізацію. В основному спостерігалась ситуація невпевненості у своїх силах, обмеження свого призначення сімейною сферою. І жінки, за даними ООН, не бачили навіть резону, щоб проявити активність у громадському житті, власне у будівництві держави [6].

Результати досліджень Т.В. Говорун підтверджують тенденції, які зафіксовані аналітиками ООН [7].

На сьогоднішній день бачимо іншу спрямованість жінки: вони намагаються поєднати сімейну і професійну сфери діяльності. У першій половині цього століття в своїх дослідженнях науковці, поки, що виділяють тільки ці дві сфери діяльності жінки, проте намітилась тенденція і потреба у самоактуалізованій особистості, яка передбачає прояв і у громадському житті.

Аналіз досліджень Е.Б. Бикової, Т.П. Вівчарик, М.Б. Гасюк, В.А. Гупаловської, О.М. Мірошніченко показує, що вони частково розкривають проблему ставлення жінок до свого майбутнього [2,8,9,10,11].

Е.Б. Бикова у своєму дослідженні визначила, що для дівчат характерне активне, цілеспрямоване та визначене ставлення до свого майбутнього, що підтверджується наявністю конкретних соціальносхвальних цілей – створення сім'ї, реалізація ролі матері [2].

Т.П. Вівчарик у своїй роботі зазначила, що більшість її досліджуваних (150 молодих жінок і дівчат з Чернівецької області віком від 16 до 28 років) мають позитивне самоставлення й самоповагу, з оптимізмом дивляться у майбутнє [8].

М.Б. Гасюк констатувала у своєму дослідженні (844 жінок з Івано-Франківської області віком від 17-62 роки), що за шкалою „Орієнтація в часі” сучасній жінці бракує здатності до відчуття екзистенціальної цінності часу. Вона говорить, що існує позитивна кореляція показника з віком, що може свідчити про позитивну роль життєвого досвіду. Молоді жінки ставлять високі вимоги до майбутнього життя, інколи реально не оцінюючи свої шанси [6]. Експериментально М.Б. Гасюк встановила, що більшість досліджуваних жінок стурбовані своїм майбутнім і фрустровані минулим, але ця тенденція слабше виражена у сімейних і зрілих жінок. Виявлено статистично значущий позитивний вплив сім'ї за шкалою „Планування”. Сім'я, висуваючи певні вимоги до жінки, змінює стиль її поведінки і, зокрема, її здатність планувати свою діяльність. Якщо плани жінки без сім'ї, у багатьох випадках, нереалістичні, не ієрархізовані, нестійкі і легко змінюються, то сімейна жінка чіткіше і коректніше планує свою життєдіяльність [9].

В.А. Гупаловська у своєму дослідженні (226 жінок Львівської області віком від 20-60 років) виявила, що у високореалізованих жінок у професійній сфері – вищий рівень реалізації життєвих планів щодо кар'єри і сім'ї, реалізації професійних цінностей, більша сила мотивації. Вона зробила висновок, що професійна самореалізація жінки є позитивним чинником становлення її особистості, а реалізованість у сімейній сфері не підвищує самоповаги жінки [10].

О.М. Мірошніченко визначила у своєму дослідженні (378 жінок Чернігівської області віком від 30-40 років), що в ідеальному Я-образі жінки прагнуть до цінностей самоактуалізованої особистості [11].

Проте А. Найк припускає, що майбутнє може лякати дівчат, своєю не передбачуваністю. Одні дівчатка відмовляються навіть думати про своє майбутнє, а інші витрачають безліч часу, плануючи його, але найчастіше вони не вміють радіти теперішньому [12].

Наведемо приклади зміни ставлення до власного майбутнього з віком відомих людей. Олександра Коллонтай, перша жінка-посол, яка у своєму щоденнику зазначала: „ После войны мир будет иным. Каким?.. Глаза мои отрываются от прошлого без слез. Гляжу вперед. в будущее ...” (1914 р. їй 32 роки – прим. автора). В 50-ті роки ХХ ст. в неї були інші записи, вона говорила про страхи жити [13]. Це підтверджує думку, що зрілі жінки на відміну від молодих ставляться до власного майбутнього реалістичніше. Тіна Кароль, відома українська співачка, в інтерв'ю говорила, що тепер коли вона стане мамою, в неї сильніше спрацьовує інстинкт самозбереження. Тобто сімейні жінки в своєму ставленні, поведінці стають обачнішими [14].

Психологічні особливості дівчат, які домінують, незалежно від віку і національності, у соціальному прояві це: альтруїзм, доброзичливість, контактність, прояв милосердя до людей, які його потребують, бажання відноситись до соціальних груп і приносити своєю діяльністю користь суспільству. Сімейні цінності обумовлюють їх поведінку, ціннісні орієнтації, погляд на майбутнє [15].

Отже, можемо зробити висновок, що дівчата активні, цілеспрямовані у ставленні до свого майбутнього, а також їм легше визначитись тому, що створення сім'ї, реалізація ролі матері є історично складеною перспективою дівчат. У молодих жінок спостерігаються завищені вимоги до майбутнього життя. Дівчата і молоді жінки в більшості випадках позитивні у ставленні до майбутнього, але вони інколи стурбовані ним через невпевненість у власних можливостях і неможливість передбачення, що їх чекає у майбутньому. Сімейні і зрілі жінки на відміну від них мають впевненість у завтрашньому дні. Плани сімейної жінки мають реалістичний і чітко структурований характер, а плани жінки без сім'ї, у багатьох випадках, ідеалізовані, не ієрархізовані, часто зазнають змін. Жінки, які реалізовані у

професійній сфері ефективно здійснюють життєві плани щодо кар'єри і сім'ї. Ідеалом для себе, жінки, вважають образ самоактуалізованої особистості.

Література

1. Гинзбург М.Г. Психологическое содержание личностного самоопределения // Вопросы психологии. – 1994. - № 3. – С. 19 – 26.
2. Быкова Е.Б. Образ будущего в картине мира и Я-концепции личности : Дис... канд. психол. наук : 19.00.01 Санкт-Петербург, 2003. – 211 с.
3. Титаренко Т.М. Особистісний потенціал як критерій побудови моделей майбутнього // Життєві домагання особистості. – К. – 2007. – С. 75 – 93.
4. Лепіхова Л.А. Вплив індивідуальних особистісних та соціальних властивостей на постановку життєвих завдань // Проміжний науковий звіт за індивідуальною темою 2007 р.. – К. – 2007. – 47 с.
5. Кон И.С. Психология ранней юности. – М.: Просвещение, 1989. – С. 185-193.
6. Жінка і демократія: Матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції: 2-5 червня 1995 р., Київ, Україна / Міжнародна орг. „Жіноча Громада”. – К.: Жіноча Громада, 1995. – 182 с.
7. Говорун Т.В. , Кікінеджи О.М. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. Навчальний посібник. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 1999. – 384 с.
8. Вівчарик Т.П. Психологічні механізми самореалізації жінки: Автореф. дис... канд. психол. наук / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 20 с.
9. Гасюк М. Б. Психологічні особливості самоактуалізації сучасної жінки: Автореф. дис... канд. психол. наук / Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2003. – 20 с.
10. Гупаловська В. А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: Автореф. дис... канд. психол. наук / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2005. – 25 с.
11. Мірошниченко О.М. Особливості самоактуалізації жінки у професійній діяльності: Автореф. дис... канд. психол. наук / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2007. – 20 с.
12. Найк А. Енциклопедія для дівчаток. Перше побачення. Погляд у майбутнє. – Харків: КК „клуб сімейного дозвілля”, 2002. – 240 с.
13. Ваксберг А.Й. Валькирия революции: Александра Коллонтай. – Изд. Олимп, Русич, 1998. – 560 с.
14. Большова А. В ожидании чуда // VIVA. – 2008. - № 21. – С. 8 – 14.
15. Социальная психология / Ш. Тейлор, Л. Пило, Д. Сирс. – СПб.: Питер, 2004. – С. 490 – 538.